

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова Приймальної комісії

проф. Руслан БІЛОСКУРСЬКИЙ

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ДО АСПІРАНТУРИ
ОНП «Релігієзнавство»

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

спеціальності **В7 Релігієзнавство**

галузі знань **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**

Схвалено і затверджено на засіданні

Вченої ради філологічного факультету

Голова вченої ради філологічного факультету

Ярослав РЕДЬКВА

Протокол № 11 від 10 червня 2026 р.

Чернівці, 2026

Адреса: кафедра філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (корп. VI, авд. 30, вул. V/ Коцюбинського, 2, м. Чернівці)

Гарант освітньо-наукової програми – Микола ШКРІБЛЯК, доцент, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Завідувачка кафедри філософії та культурології – Ірина ГОРОХОЛІНСЬКА – доцент, доктор філософських наук

Контактна інформація:

кафедра філософії та культурології: +38 0372 58 48 83;
philosophy@chnu.edu.ua

Шкрібляк Микола Васильович: +38 97 60 111 73;
m.shkriblyak@chnu.edu.ua

Горохолінська Ірина Володимирівна: +38 095 88 650 64
i.horokholinska@chnu.edu.ua

Консультації: за попередньою домовленістю.

1

Програму розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», на основі Постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», а також Правил прийому до аспірантури та докторантури – основного навчально-нормативного документа підготовки потенційних вступників до вступу в аспірантуру для здобуття наукового ступеня доктора філософії (*PhD*).

Див.: <https://www.chnu.edu.ua/nauka/zdobuvachu-naukovoho-stupenia/aspirantura-ta-doktorantura/>

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування містить основні вимоги до підготовки аспірантів – здобувачів наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 031 Релігієзнавство – на базі диплому про повну вищу освіту спеціаліста або магістра.

Програму розроблено з врахуванням навчальних матеріалів сучасних підручників, посібників, хрестоматій і довідково-словникової літератури з релігієзнавства у його полідисциплінарному вияві, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, а також тих навчально-методичних і наукових матеріалів, які характеризують сучасні досягнення в релігієзнавчо-богословському та філософсько-релігійному дискурсі й експертній практиці тощо, зокрема законодавчих актів України та міжнародного співтовариства у сфері релігії і свободи совісті.

Головною метою вступного іспиту є:

- встановлення рівня знань змісту базових релігієзнавчих понять і категорій, актуальних питань та проблематики сучасної світової і вітчизняної релігієзнавчої думки; історіософії релігії; феноменології релігії, психології релігії та інших релігієзнавчих підсистем, що складають полідисциплінарну структуру релігієзнавства як науки;
- виявлення навичок аналітичного мислення і здатності критично оцінювати специфіку формування та розвитку релігії (від зародження первісних релігійних форм до функціонування сучасних релігійних течій, напрямків і рухів) в її впливах на суспільні духовно-культурні, соціально-економічні та політичні трансформації;
- самостійне узагальнення та цілісне уявлення вступника провідних тенденцій розвитку сучасних релігійних і міжконфесійних процесів в Україні, специфіки сучасної релігієзнавчо-дослідницької парадигми та здатності обґрунтувати актуальність, новизну й практичне значення власного науково-дослідницького пошуку.

Вступний іспит зі спеціальності проводиться на виявлення знань в обсязі програми рівня вищої освіти магістра зв спеціальністю 031 Релігієзнавство в усній формі або в режимі комп'ютерного тестування для підтвердження рівня володіння загальних і фахових компетенцій, визначених стандартом вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 031 «Релігієзнавство». Див. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/10/23/_Rilihyeznavstvo_mahistr.pdf

Порядок проведення, послідовність вступного випробування і конкурсного відбору визначено Правилами прийому до аспірантури Чернівецького університету імені Юрія Федьковича на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії в 2025 році. Див. URL : <https://www.chnu.edu.ua/media/jmxej05o/dodatok-2-do-pravyi-pryiomu-2025.pdf>

Складання додаткового вступного випробування (ДВВ) – обов'язкове для тих, хто вступає в аспірантуру зі спеціальностей, які не входять до галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

ДВВ здійснюється за такою послідовністю:

1. Представлення дослідницької пропозиції, що містить обґрунтування актуальності та новизни дисертаційної роботи, яка характеризує специфіку пошукового інтересу вступника і підтверджує загальний рівень його наукової культури (30 балів).
2. Відповіді на завдання екзаменаційного білета (див.: 4.1. *Екзаменаційні питання та завдання*).

Екзаменаційний білет включає чотири завдання, з яких два основні – теоретичні й увиразнюють основний зміст проблемного поля сучасної світової і вітчизняної релігієзнавчої думки; історіософії релігії; феноменології релігії та психології релігії.

За правильні і вичерпні на 2-ге та третє завдання ЕБ вступник може отримати не більше 60 балів (по 30 балів – за кожен правильну відповідь).

За ґрунтовну відповідь на четверте (практичне) завдання ЕБ, що має на меті виявлення аналітичних здібностей, вміння застосовувати фундаментальні принципи релігієзнавчого дослідження (аналізу); підтвердження рівня обізнаності з основами законодавства у сфері релігії і навичок та умінь критичного мислення й самостійного узагальнення – 10 балів.

Разом за три правильно виконаних завдання ЕБ – 70 балів.

У 30 балів оцінюється перше завдання вступного випробування – представлення та захист дослідницької пропозиції.

Загалом, за результатами вступного випробування, потенційний вступник в аспірантуру може набрати 100 балів.

II. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Вступне фахове випробування проводиться в тестовій формі за таким порядком: до кожного тестового завдання запропоновано 4 варіанти відповідей (дистрактори), з яких лише одна правильна.

Завдання вважається виконаним неправильно, якщо:

- а) обрано й зафіксовано неправильну відповідь;
- б) позначено два або більше варіантів відповіді, навіть якщо серед них є правильна відповідь (дистрактор);
- в) не зафіксовано жодної відповіді.

Тестування передбачає розв'язання 40 питань.

Оцінювання відповіді на кожне із тестових завдань (запитань) здійснюється з урахуванням таких норм і критеріїв:

перший рівень складності охоплює 25 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 2 бали;

другий рівень – 10 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 4 бали;

третій рівень – 5 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 6 балів;

Загальна оцінка за тестування підраховується як сума балів набраних абітурієнтом за трьома рівнями за шкалою оцінювання 80 –200 балів.

Максимальна кількість балів, яку вступник може набрати за результатами вступного іспиту (тестування) – 200 балів.

Обрахування здійснюється автоматично системою, а результати відображаються в протоколі, який підписує вступник і відповідальний працівник ПК.

Вступний іспит вважається складеним за умови отримання абітурієнтом не менше 100 балів, що відповідає нижній межі оцінки задовільного рівня.

Рішення про зарахування вступника на навчання приймається Приймальною комісією Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до встановленої університету ліцензії за набраним конкурсним балом згідно з чинними Правилами прийому до аспірантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії.

2.3. Критерії оцінювання знань (загальні) для проведення додаткового вступного випробування

1. Оцінку «відмінно» (від 81 до 100) – здобувачі можуть отримати, якщо:

- виявляють всебічне і глибоке знання базових засад релігієзнавства і, зокрема, ґрунтовні розуміння змісту джерел, основної та додаткової навчально-наукової літератури;
- продемонстрували навички та вміння самостійно орієнтуватися в релігієзнавчій

проблематиці і сучасній гуманітаристиці й українці загалом;

- довели здатність аналітичного мислення й уміння здійснювати самостійні концептуальні узагальнення;

- підтвердили уміння формулювати чіткі та ґрунтовні відповіді не лише на завдання ЕБ, а й додаткові/уточнюючі запитання ЕК;

- представили на високому рівні власну дослідницьку пропозицію, чітко, послідовно й аргументовано довели її актуальність, обґрунтували мету, завдання, джерельну базу дослідження, новизну, теоретичне та практичне значення потенційної дисертаційної роботи;

- переконливо пояснити, у якій сфері планують застосовувати набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, здобуті в результаті засвоєння ОНП і присудження їм наукового ступеня доктора філософії.

2. Оцінка «добре» (від 51 до 80 б.) – вставляється за умови, якщо вступник:

- продемонстрували ґрунтовні знання в обсязі навчальної програми, знань фундаментальних джерел і основного навчального матеріалу, в тому числі й з додаткової літератури;

- довели ефективність застосування ключових релігієзнавчих понять та категорій, принципів і методів релігієзнавчого дослідження, роблять спроби самостійної експертної оцінки актуальних проблем сучасної буття релігії та свободи совісті;

- підтвердили навички й уміння аналітичного та критичного мислення щодо аналізу динаміки релігійних процесів, державно-церковних відносин, актуальних теоретичних і практичних завдань сучасного релігієзнавства;

- загалом вміють обґрунтувати власну позицію і дати об'єктивну оцінку предмету чи явищу, яке характеризує функціональну природу релігії та належить до актуальних аспектів релігієзнавчої проблематики;

- презентують власну дослідницьку пропозицію та можуть довести її актуальність, новизну, теоретичну і практичну значущість;

- вміють пояснити, в якій сфері планують застосовувати набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, здобуті в результаті навчання аспірантурі.

3. Оцінки «задовільно» (від 35 до 50 б.) – заслуговують вступники, які:

- володіють знаннями в обсязі навчальної програми і знають базові джерела віровчення;

- мають достатній рівень обізнаності з критичною літературою та сучасними тенденціями в світовій і національній релігієзнавчій думці;

- можуть розкрити основну мету та завдання дослідницької пропозиції, проте їм важко обґрунтувати її актуальність, новизну, теоретичне та практичне значення;

- виявляють низький рівень володіння теоретико-методологічним ресурсом релігієзнавства;

- слабо орієнтуються в провідних напрямках сучасної релігієзнавчої думки, школах, напрямках і підходах релігієзнавчого дослідження;

- не зовсім переконливо пояснюють сферу застосування теоретичних знань і практичних навичок та вмінь, здобутих за результатами навчання в аспірантурі за спеціальністю 031 Релігієзнавство.

4. Незадовільна оцінка (від 1 до 34 балів) – виставляється за умови, що вступники:

- володіють знаннями на рівні основних навчально-підручникових матеріалів з сучасної світової і вітчизняної релігієзнавчої думки; історіософії релігії; феноменології релігії, психології релігії;

- дуже слабо оперують ключовими поняттями і категоріями релігієзнавства та не знають змісту основних законодавчих актів щодо забезпечення свободи совісті,

віросповідання й функціонування релігійних організацій;

- не можуть чітко і логічно витлумачити зміст актуальних проблем світової та вітчизняної релігієзнавчої думки й не вміють робити самостійні узагальнення (висновки) щодо сутності і структурно-функціональної природи релігії в її взаємозв'язках та взаємовпливах з різними сферами суспільного буття;

- не здатні оцінити закономірності сучасного розвитку релігії і Церкви, їх місця та ролі в соціокультурних трансформаціях, націєї- і державотворчих процесах;

- не можуть обґрунтувати для чого намагаються вступити в аспірантуру та дати стислу характеристику змісту і структури дослідницької пропозиції;

пояснити, в якій сфері планують застосовувати набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, здобуті в результаті навчання в аспірантурі.

III. СТРУКТУРА ТЕМАТИЧНИХ РОЗДІЛІВ

3.1. Історія світової та національної української релігієзнавчої думки

Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна. Поняття, категорії та теоретико-методологічний ресурс релігієзнавства. Специфіка релігієзнавчого дослідження релігійних явищ: науково-філософський та релігійно-теологічний підходи. Полідисциплінарна структура релігієзнавства та методологічні цілі і завдання релігієзнавчих підсистем: історії релігії, філософії та історіософії релігії, феноменологія релігії, психологія релігії, соціологія релігії та ін. Провідні напрямки і школи сучасних релігієзнавчих студій в Україні та світі.

Елементи релігієзнавчої думки у творах давньогрецьких і давньоримських мислителів. Релігієзнавча думка періоду апологетів та «золотого віку»: західна та східна традиції. Вчення про релігію Т. Аквінського, А. Кентерберійського. Провідні ідеї та представники науки про релігію епохи Відродження і Нового часу. Розуміння природи та функцій релігії Б. Спінозою. Осмислення природи релігії у творчості Г. Ляйбніца. Вчення І. Канта про релігію. Основний зміст Шлеєрмахерового трактування релігії. Релігієзнавчі рефлексії Г. Гегеля.

Релігієзнавчі пошуки М. Мюллера, К.Тіле та П. Шантепі де ла Соссе. Питання релігії у працях англійських еволюціоністів Г. Спенсера, Е. Тайлора та Дж. Фрезера. Критика еволюціонізму у працях теоретиків преанімізму Е. Ленга і Р. Маретта. Провідні ідеї Фейєрбахового розуміння релігійного феномену. Погляди О. Конта на релігію і його концепція «релігії людства». Специфіка осмислення релігії А. Шопенгауером і Ф. Ніцше. Релігієзнавча концепція А. Бергсона. Релігієзнавчий здобуток Р. Отто та М. Еліаде.

Інтелектуальний внесок М. Костомарова, І. Нечуя Левицького, П. Куліша, О. Потебні, М. Драгоманова та М. Грушевського у становлення й розвиток української національної релігієзнавчої і церковно-богословської думки.

Теоретики та історичні передумови формування «політичного релігієзнавства» в Україні: ідеї національного християнства та у творах В. Липинського й А. Річинського. Релігієзнавчі концепції православно-богословської думки Митрополита Илариона Огієнка, Патріарха Філарета Денисенка. Релігієзнавчий доробок А. Шептицького та Г. Костельника, а також сучасних українських релігієзнавців – представників київської, львівської, острозької та чернівецької релігієзнавчих і богословських шкіл.

Загальна характеристика провідних тенденцій розвитку національної релігієзнавчої, філософсько-релігійної думки та богословської думки в сучасній Україні, в тому числі в умовах війни Росії проти України та її широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р.

3.2. Історія та історіософія релігії

Походження релігії, класифікація та проблеми історичної періодизації (науково-філософський та релігійно-богословський підходи). Первісні релігійні вірування: форми та специфіка функціонування. Феномен язичництва та сутнісні риси Богоодкровенної релігії. Пантеїстичне сприйняття релігії. Віросповідні системи давньої Індії та Китаю: індуїзм, конфуціанство, даосизм, буддизм. Релігійні вірування давніх іранців: зороастризм та його трансформації в релігійній історії людства. Священні книги національних та світових релігій. Релігія, релігійні організації та Церква. Сучасна структура Вселенської Церкви (католицька та православна традиції). Протестантизм як пізній напрямок християнства. Основний зміст та провідні ідеї ортодоксального християнського вчення (католицька та православна традиції). Особливості протестантської віроповчальної доктрини і служіння. Іслам: особливості віровчення, культ, напрямки та специфіка

функціонування в сучасному світі. Панорама сучасного релігійного життя та перспективи розвитку церковно-релігійного життя в Україні. Релігія і безпека. Сучасні релігійні процеси та трансформації.

3. 3. Філософія та феноменологія релігії

Предметне поле та дослідницькі завдання філософії релігії. Філософія релігії та релігійна філософія: їх розрізнення та ідейно-ціннісні й дослідницькі цілі. Основні теорії походження релігії. Релігійна віра, релігійні істини та їх суб'єктивація. Філософське та богословське вчення про буття Бога. Деїзм. Пантеїзм. Теїзм. Логічні «докази» буття Бога. Богопізнання: способи та межі. Апофатичний та катафатичний способи осягнення сутності буття Божого. Концепція Бога як Творця світу і людини. Аксіологічний потенціал теодицеї. Філософське та богословське (світське та духовне) тлумачення ролі та місця у релігійно-духовному житті віруючих храму, Таїнств, літургійної практики та релігійних обрядів.

Релігійна семантика та семіотика. Сакраментологія в різних релігійних традиціях. Іконологія та іконописання.

3. 4. Психологія релігії

Проблема розуміння психології релігії/релігійної психології, їх предметне поле та методологічний ресурс. Епістимологічний потенціал психології релігії/релігійної психології. Християнська психологія. Релігійне вчення про трискладовість людини. Провідні ідеї світської трактування душі та специфіка релігійно-богословське вчення про душу. Християнська концепція та науково-психологічна інтерпретація душі й психіки. Свідомість у структурі філософського та релігійного світогляду. Релігійне вчення та науково-психологічне розуміння станів свідомості. Психологія молитви, посту, сповіді, прощення, милосердя, офіри, жертви. Психологія страху: страх фізичний інстинктивний і страх духовний Божий.

Психологія релігійної віри. Біблійне вчення про віру: джерела, сягнення та пошук. Релігійна віра та віровчення. Форми вияву релігійної віри: духовне життя, моральний стан, екстаз, катарсис, одержимість, фанатизм. Релігійний досвід. Молитва та медитативні практики. Релігійно-психологічні навіювання і гіпноз: механізми та засоби впливу.

3.5. Буття релігії, свобода совісті та діяльності релігійних організацій

Теорія та практика державно-конфесійних відносин. Історія формування моделей взаємин Церкви і Держави. Еволюція, правові гарантії та законодавство у сфері релігії (національно-державного походження та міжнародні акти). Закон України про свободу совісті та релігійні організації. Закон України про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій: структура, зміст і специфіка імплементації. Сучасне релігієзнавство і проблеми наукового осмислення та експертної оцінки викликів і загроз, зумовлених, зокрема, релігійним чинником, війнами, глобалізацією та дезінформацією. Політизація релігії та національна безпека. Використання віри (релігійної доктрини) як зброї. Релігія як інструмент гібридної війни й загроза духовній безпеці України. Наукові, державні, громадські інституції та релігійні організації у дискурсі і публічному діалозі свободи совісті і безпеки. Трансформація свободи совісті в часі війни та доду антропогенної кризи. Функціонування релігії та проблема збереження ідентичності, зокрема через міграційні процеси. Буття релігії та свобода совісті в умовах глобалізації та секуляризації. Церква і суспільство цифровізації.

IV. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ ВСТУПНОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Екзаменаційні питання і завдання, на основі яких буде формовано основна змістова складова екзаменаційного білета (2-ге та 3-тє його завдання)

1. Релігієзнавство як наука: предмет, методологія та структурний поділ.
2. Специфіка релігієзнавчого і богословського дослідження релігійних явищ: порівняльна характеристика.
3. Елементи релігієзнавчої думки у творах давньогрецьких і давньоримських мислителів.
4. Релігієзнавча думка періоду апологетів та «золотого віку»: західна та східна традиції.
5. Вчення про релігію Т. Аквінського, А. Кентерберійського.
6. Провідні ідеї та представники науки про релігію епохи Відродження і Нового часу.
7. Розуміння природи та функцій релігії Б. Спінозою.
8. Осмислення природи релігії у творчості Г. Ляйбніца.
9. Вчення І. Канта про релігію.
10. Основний зміст Шлеєрмахерового трактування релігії.
11. Релігієзнавчі рефлексії Г. Гегеля.
12. Релігієзнавчі пошуки М. Мюллера, К.Тіле та П. Шантепі де ла Соссе.
13. Питання релігії у працях Г. Спенсера, Е. Тайлора та Дж. Фрезера.
14. Критика еволюціонізму у працях теоретиків преанімізму Е. Ленга і Р. Маретта.
15. Провідні ідеї Фейєрбахового розуміння релігійного феномену.
16. Погляди О. Конта на релігію і його концепція «релігії людства».
17. Специфіка осмислення релігії А. Шопенгауером і Ф. Ніцше.
18. Релігієзнавча концепція А. Бергсона, Р. Отто та М. Еліаде.
19. Інтелектуальний внесок М. Костомарова, І. Нечуя Левицького, П. Куліша, О. Потебні, М. Драгоманова та М. Грушевського у становлення та розвиток української національної релігієзнавчої та церковно-богословської думки,.
20. Теоретики та історичні передумови формування «політичного релігієзнавства» в Україні: ідеї національного християнства та у творах В. Липинського й А. Річинського.
21. Релігієзнавчі концепції православно-богословської думки митрополита Іларіона Огієнка, Патріарха Філарета Денисенка.
22. Релігієзнавчий доробок митрополита Андрея Шептицького, пресвітера Гаврила Костельника, верховних архієпископів Любомира Гузара та Святослав Шевчука, митрополита Бориса Гудзяка.
23. Основні тенденції розвитку національної релігієзнавчої, філософсько-релігійної думки та богословської думки в сучасній Україні (на прикладі київської, львівської, острозької та чернівецької релігієзнавчих і богословських шкіл).
24. Походження релігії, класифікація та проблеми історичної періодизації (науково-філософський та релігійно-богословський підходи).
25. Священні книги національних та світових релігій.
26. Релігія, релігійні організації та Церква. Структурні особливості та специфіка функціонування в Україні та світі.
27. Сучасна структура Вселенської Церкви (католицька та православна традиції).
28. Протестантизм: періодизація, основні догматичні положення та соціально-релігійні принципи.
29. Маргінальний протестантизм: його форми та провідні ідеї.
30. Іслам: особливості віровчення, культ, напрямки та специфіка функціонування в

сучасному світі.

31. Сучасний юрисдикційно-канонічний статус УПЦ (МП).
32. Прогнози розвитку церковно-релігійної мережі в Україні в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну.
33. Ватикан і Москва в їхніх взаємовпливах на церковно-релігійні та суспільно-політичні трансформації на тлі сучасних викликів.
34. Панорама сучасного релігійного життя та перспективи розвитку церковно-релігійного життя в Україні.
35. Філософія релігії і релігійна філософія: їх розрізнення та ідейно-ціннісні й дослідницькі цілі.
36. Філософське та богословське вчення про буття Бога.
37. Логічні «докази» буття Бога. Богопізнання: способи та межі.
38. Аксіологічний потенціал теодицеї.
39. Філософське та богословське (світське та духовне) тлумачення ролі та місця у релігійно-духовному житті віруючих храму, Таїнств, літургійної практики та релігійних обрядів.
40. Сакраментологія в різних релігійних традиціях.
41. Іконологія та іконописання.
42. Епістимологічний потенціал психології релігії/релігійної психології.
43. Християнська психологія: вчення про трискладовість людини.
44. Провідні ідеї світської трактування душі та специфіка релігійно-богословське вчення про душу.
45. Свідомість у структурі філософського та релігійного світогляду.
46. Психологія молитви, посту, сповіді, прощення, милосердя, офіри, жертви.
47. Психологія страху: страх фізичний інстинктивний і страх духовний Божий.
48. Біблійне вчення про віру: джерела, осягнення та пошук.
49. Релігійна віра та віровчення. Форми вияву релігійної віри: духовне життя, моральний стан, екстаз, катарсис, одержимість, фанатизм.
50. Релігійно-психологічні навіювання і гіпноз: механізми та засоби впливу.
51. Теорія та практика державно-конфесійних відносин.
52. Історія формування моделей взаємин Церкви і Держави.
53. Еволюція, правові гарантії та законодавство у сфері релігії (національно-державного походження та міжнародні акти).
54. Законодавство України щодо свободи буття релігії та захисту конституційного ладу у релігійній сфері.
55. Функціонування релігії (релігійних організацій) умовах війни Росії проти України.

9

**4.2. Завдання на виявлення аналітичних здібностей,
знання першоджерел, а також підтвердження навичок і вмінь
застосовувати теоретичні знання на практиці й розв'язувати задачі
релігійно-правового та релігієзнавчо-педагогічного характеру
(на основі цих завдань буде формовано 4-те завдання ЕБ)**

1. Поміркуйте над ідейним змістом цієї релігійної настанови Мухамеда: *«Немає Бога, крім Аллаха (крім Бога) і Мухамед – посланець Його»*. Поясніть, яку ціль міг переслідувати Мухамед, проголошуючи цей релігійний маніфест?
2. Розкрийте зміст цієї моральної настанови Сіддхартхи Гаутами (Будди): *«Не відповідайте злом за зло, бо інакше злу ніколи не буде кінця. На образі відповідай ворогу поцілунком, і йому буде набагато болячіше, ніж тобі»*.
3. Поясніть, про що, на Вашу думку, стверджував засновник сатанізму Е. Ла Вей

коли говорив, що його релігія – це «справжнє єство людини»?

4. Запропонуйте власне тлумачення цих слів Ісуса Христа: *«Дослідіть Писання, бо вони свідчать про Мене»* (Ів. 5, 39).
5. З'ясуйте, у чому полягає морально-виховний потенціал цієї релігійної настанови Сіддхартхи Гаутами (Будди): *«Дуже легко знаходити недоліки в інших. Значно складніше хоча би раз подивитися на свої недоліки. Перше ніж випрямляти горбатого, спробуй зробити важливіше – виправ свою власну осанку»*.
6. Поміркуйте над цим закликком Мухамеда і поясніть, до кого він звернений і на кого може посилатися тут меканський проповідник, як на приклад : *«О ви, що увірували! Вам належить постити, подібно до того, як це було приписано тим, хто був до вас»* (К.: 2, 183).
7. Дайте стислу відповідь на запитання, що мав на увазі відомий французький полководець і державник Наполеон: *«Жодне суспільство не може існувати без моралі, а справжня мораль немислима поза релігією. Отже, міцну і постійну підтримку державі дає лише релігія. Суспільство без віри схоже на корабель, позбавлений компаса»*.
8. Розв'яжіть релігієзнавчо-педагогічну задачу (ситуацію), яка може трапитися з вами, якщо ви підете учителювати в загальноосвітню школу. Уявіть собі, що до вас підійшов учень і просить, аби ви докладніше та в якомога доступнішій формі пояснили зміст біблійного вчення про єдність і троїчність Бога (Трійцю Святу Єдиносущу і Нероздільну). **Як би ви це зробили, на прикладі Сонця, котре ми бачимо, або на якомусь іншому більше переконливому, на Ваш погляд прикладі?**
9. Розв'яжіть релігієзнавчо-правову задачу, що підтвердить вашу обізнаність із основними законодавчими актами і гарантіями свободи совісті і релігійних переконань. Уявіть собі, що Ви – голова територіальної виборчої комісії, а до вас звернулися представники однієї з релігійних громад так званої нетрадиційної релігійної організації, наприклад, Посольства Божого чи Великого Білого Братства з проханням зареєструвати їхнього представника кандидатом у народні депутати України від цього релігійного об'єднання. **Що ви відповісте на клопотання й якими будуть Ваші дії?**
10. Розв'яжіть релігієзнавчо-педагогічну задачу, що виявить вашу обізнаність із українським законодавством про світськість освіти та принцип відокремленості держави і Церкви. **Визначте та опишіть ваші дії в такій ситуації:** Ви – директор школи й до Вас прийшли представники релігійної організації «Свідки Єгови» і запропонували додатково проводити для бажаючих учнів уроки з вивчення Біблії.
11. Поясніть, яку ціль переслідує учитель, котрий постійно пробує довести, що більшість лауреатів Нобелівської премії – атеїсти, хоча насправді – це далеко не так. Що би Ви протиставили йому у відповідь (назвіть один-два аргументи).
12. Уявіть, що ви – буддист, християнин або мусульманин... Назвіть та аргументуйте, які події стануть найголовнішими у вашому житті і яких традицій та звичаїв Ви будете дотримуватися найретельніше?

V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Академічне релігієзнавство: Підручник. За наук. ред. проф. А. Колодного. Київ: Світ Знань, 2000.
2. Біблія або Книги Старого і Нового Завіту (будь-яке видання).
3. Бойко Р. Історія світової релігієзнавчої думки. Острог : Національний університет «Острозька академія», 2013. 356 с.
4. Бойко Р. Історія світової релігієзнавчої думки. Острог : Національний ун-т «Острозька академія», 2013. 356 с.
5. Бродецький О. Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей. Чернівці : Чернівецький національний нац. ун-т, 2016. 336 с.
6. Глосарій релігієзнавця / За ред. В. Балуха. Чернівці: Наші книги, 2013. 280 с.
7. Глосарій релігієзнавця / За ред. член-кор. НАПН України В. Балуха. Чернівці: Наші книги, 2013. 280 с.
8. Горохолінська І. Постсекулярність : філософські та богословські інтенції сучасної релігійності. Чернівці : Чернівецький національний нац. ун-т, 2019. 424 с.
9. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні. Київ: Освіта, 1992.
10. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні. Київ: Освіта, 1992.
11. Девіс Б. Вступ до філософії релігії. Пер. с англ. Київ : Дух і Літера, 1998.
12. Докаш В.І., Лешан В.Ю. Загальне релігієзнавство: Навч. посібник. – Чернівці : Книги ХХІ, 2005. 376 с.
13. Завідняк Б. Релігійна філософія від становлення до сучасності. Львів : Місіонер, 2021. 800 с.
14. Кралюк П., Шкрібляк М. Історія релігієзнавства в Україні: Навчальний підручник. Київ : КНТ, 2017. 160 с.
15. Мизак Н. Історія світової релігієзнавчої думки. Навч.-метод. посібник. Чернівці: Рута, 2013. 312 с.
16. Морозова Д. С. «Покажи мені людину». Антіохійської школи та її спадщина у Київській традиції : монографія. Київ : Дух і Літера, 2021. 560 с.
17. Петрик В., Бедь В., Базик Д. Новітні та нетрадиційні релігії і містичні рухи України : Підручник. Київ : Книжкова палата України, 2016. 342 с.
18. Петрушкевич М. Релігійна комунікація в контексті масової культури. Монографія. Острог, 2018. 408 с.
19. Попов М. Філософія релігії. Навч. посібн. Київ : ЕКМО, 2007. 316 с.
20. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі / пер. з англ. Вячеслав Пунько. Київ Букшеф, 2024. 464 с.

Допоміжна література

21. Атлас ісламської культури / Уп. Ісмаїл Раджі аль-Фарукі, Лоїс Ламія аль-Фарукі. Київ: Міжнародний інститут ісламської думки. 2025. 624 с.
22. Балух В., Коцур В., Шкрібляк М. Релігійний чинник соціокультурних розколів в українській історії : монографія. Київ : ВД «АдефУкраїна», 2023. 424 с.
23. Духовні вчителі та мислителі християнства й ісламу. Навчальний посібник для студентів-філософів та релігієзнавців. Київ: Центр учбової літератури, 2024.
24. Еліаде М. Священне і мирське. Мефістофель і андрогін. Пер. з нім. Київ: Основи, 2001.
25. Еліаде М. Трактат з історії релігій. Пер. з фр. О. Панича. Київ : Дух і Літера, 2016.
26. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів : УКУ, 2013. 504 с.

27. Ілюстрована історико-богословська енциклопедія: в 5-тт. / редкол. В. О. Балух (голова), В. В. Балух (заст. голови) та ін. Чернівці: Друк Арт, 2024. Т. 1. 472 с.; Т. 2. 480 с.; Т. 3. 656 с.; Т. 4. 632 с.
28. Історія біблійна. Старого і Нового завітів. Навч.-метод. посібник з конфесійно-практичного релігієзнавства. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 576 с.
29. Катехизм Католицької Церкви. Львів: Синод УГКЦ, 2002. 772 с.
30. Кислюк К.В., Кучер О.М. Релігієзнавство: Навч. посібник для студентів вузів. 3-є вид., перероб. і доп. Київ: Кондор, 2004. 646 с.
31. Конфесіологія релігії. Колективна монографія. За ред. А. Колодного і Л. Филипович. Київ, 2009.
32. Коран. Переклад смислів українською мовою. Перекл. з арабської Михайло Якубович. Стамбул: Nat Cilt, 2018. 631 с.
33. Кулагіна-Стадниченко Г. Релігія в її суспільній та особистісній функціональності. Київ, 2011. 330 с.
34. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.
35. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. Київ, 1996.
36. Маурітсон М. Католицьке віровчення. Київ, 1996.
37. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології. Київ, 1992. 234 с.
38. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української православної церкви: у 2 т. Київ: Україна, 1993.
39. Основні документи Берестейської унії. Львів, 1996. 72 с.
40. Пол Е. Підручник з богослов'я [Пер. з англ. 2-е вид.]. Львів: Українська баптистська теологічна семінарія, 2017. 604 с.
41. Релігієзнавство України. Колективна монографія. За наук. ред. В. Климова та А. Колодного. Київ, 2013. Кн.1. 439 с.
42. «Русский мир» Кирила не для України. Зб. наук. ст. За наук. ред. А. Колодного. Київ, 2014. 343 с.
43. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ, 2004.
44. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки України: У 3-х ч. Київ: Либідь, 1994.
45. Ходькова Л. Релігієзнавство: Навч. посібник. Львів, 2000. 412 с.
46. Шкрібляк М. «Церковний Переяслав» на тлі унійних колізій і політико-ідеологічних стратегій ранньомодерної України-Руси: [моногр.]. 2-ге вид., доп. Чернівці: Наші книги, 2016. 400 с.

Електронні інформаційні ресурси

47. Бібліотека Diasporiana. URL: <http://diasporiana.org.ua/category/religiya/>
48. Бібліотека Інституту філософії НАН України імені Григорія Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>
49. Бібліотека України імені Володимира Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
50. Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#Text>
51. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
52. Липинський В. Релігія і церква в історії України. URL: <http://diasporiana.org.ua>
53. Офіційний сайт Православної Церкви України. URL: <https://www.pomisna.info/uk/>
54. Релігійно-інформаційна служба України – PICU. URL: <https://risu.org.ua/>

Затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології (протокол №11 від 10 червня 2026 р.).